

על המחבר

שרל פּרר Charles Perrault (1628-1703) הסופר הצרפתי, היה לחבר באקדמיה הצרפתית בראשיתה וחיבר ספרים ומסות. אך הוא יזכר רק הודות לספר קטן בשם "אמא אווזה" סיפורים ואגדות מהעבר) שהתפרסם בשנת 1683. בספר זה הופיעו בפעם הראשונה בצורה ספרותית שמונה אגדות המוכרות היום לכולם:

סיפורים על שלגיה, החתול במגפיים, כיפה אדומה, לכלוכית, כחול הזקן ועוד, שמרביתן תורגמו לעברית פעמים רבות. מרבית הסיפורים עברו עריכה והרחבה ואויירו על ידי רבים. המפורסמים בין האיורים הם של גוסטב דורה. שלוש אגדות, מוכרות פחות, פורסמו כ-80 שנה אחרי מותו. מהן בחרתי לתרגם מהמקור הצרפתי את הסיפור על עור החמור, שהוא דומה קצת לגרסה המקורית של לכלוכית, ונכתב בחרוזים.

ציור: גוסטב דורה (1832-1883)

עור החמור

היה היה פעם מלך, שליט בעל עוצמה הגדולה ביותר בעולם כולו. הוא היה נדיב וישר בזמן השלום ומפחיד ביותר במלחמה. אויבים שלו פחדו ממנו והאזרחים שלו היו מאושרים ומרוצים. אישתו וחברתו לחיים היתה יפה ומקסימה. בת אחת היתה להם. הארמון היה גדול ומפואר ואנשי חצר רבים הסתובבו בו, והאורוות היו מלאות סוסים אצילים מכל גודל וצבע. אך מה שהפתיע כל זר שהזדמן לאורוות הוא מקום הכבוד שניתן לחמור, בעל אוזניים ארוכות. אך לא פלא בכך, כי חמור זה כל בוקר הטיל במקום גללים מנה גדושה של מטבעות זהב.

אבל השמייים שנוהגים לערבב את הטוב עם הרע, הפילו פעם על המלכה מחלה קשה. לא עזרו כל תרופות ועצות של רופאים המפורסמים ביותר ורופאי אלילים. איש לא הצליח לרפא אותה ולהפחית מחום גופה שעלה מיום ליום. כאשר הרגישה המלכה שהגיעה שעתה למות אמרה לבעלה: "הבטיח לי, שאחרי מותי תמצא אישה יפה וחכמה ממני, תתחתן איתה ותוליד יורש זכר לכס המלכות.

היא חשבה כנראה שלא ניתן למצוא אישה כזו והמלך לא יתחתן כלל אחרי מותה. אבל המלך נתן לה את הבטחתו, וכעבור זמן קצר היא נפטרה בזרועותיו.

זמן רב המלך התאבל אחרי מות אישתו ביום ובלילה. אך כעבור מספר חודשים, בלחץ אנשי החצר, הסכים להתחתן שנית. אך לא פשוט היה הדבר כי הוא החליט לשמור את הבטחתו. ולמרות שחיפש בכל כוחו, לא מצא אישה בעלת תכונות המובטחות. רק לבתו היו תכונות של קסם, יופי וחכמה, אפילו גדולים מאלה של המלכה.

לכן רק על ידי חתונה עם בתו יוכל למלא את ההבטחה שנתן לאישתו טרם מותה. על כן הציע זאת לבתו. הדבר ציער והפחיד מאוד את הנסיכה, והיא ניסתה להסביר לאביה את הטעות שהוא עושה. בסוף, מוטרדת מאוד ממהלך הדברים היא פנתה לסנדקית הפיה שלה, שגרה במערה בנויה מפנינים ואלמוגים.

"אני יודעת מה מביא אותך אלי" אמרה הסנדקית "עצב עמוק בלבך. אני כאן כדי לעזור לך, ולא יעונה לך כל רע אם תשמעי בעצתי. אינך יכולה להמרות את פני אביך, אך אמרי לו, כי לחתונה את חייבת ללבוש שמלה בצבע השמייים. הוא לעולם לא יצליח למצוא שמלה כזו."

הנסיכה חזרה אל אביה, אך זה, כאש שמע את התנאי הזמין את טובי החייטים וצווה עליהם, ללא שהיות, לתפור שמלה בצבע השמייים. אם לא יעשו כך, יתלה את כולם.

למחרת הביאו את השמלה לנסיכה. השמלה היתה יפהפיה, בצבע של השמייים ממש. מלאה פחד ויאוש, חזרה הנערה שוב אל הסנדקית. אך זו אמרה: "בקשי שמלה בצבע הירח. בוודאי אביך לא יצליח לתת לך שמלה כזו.

המלך הזמין רוקמות מכל המדינה וציווה להן להכין שמלה בצבע הירח תוך ארבעה ימים. ואמנם כעבור זמן זה קיבלה הנסיכה שוב שמלה יפהפיה.

אז הסנדקית אמרה לה לבקש מהמלך בפעם השלישית. הפעם שמלה בהירה וזורחת כמו השמש. הזמין המלך את הצורפים ולוטשי אבני חן ואמר להם להכין שמלה כזו, פן ימותו. ואמנם תוך שבוע הובאה שמלה כל כך יפה וקורנת שסנוורה את עיניהם של כל שהביטו עליה.

הנסיכה הודתה למלך, אך הסנדקית אמרה לה: "הפעם בקשי ממנו את עור החמור שבארווה. אם איני טועה, הוא לא יסכים

לעולם להרוג אותו ולפשוט את עורו." אך הסנדקית לא תארה לעצמה כמה שהמלך רצה למלא אחרי הבטחתו למלכה המתה. תוך זמן קצר עור החמור הובא לנסיכה.

הנסיכה פחדה מאוד ושוב ביקשה עצה של הסנדקית. וזו אמרה לה: " הפעם עשי כאילו שאת נכנעת לדרישתו. הבטיחי לו כל מה שירצה, אך בינתיים הכיני את עצמך לבריחה. הנה ארגז, בו תארזי את כל שמלותיך ותכשיטיך וכל הדרוש לדרך. אני נותנת לך מטה-קסמים והארגז ילך אחריו בהסתר לכל מקום. רק תגעי במטה-קסם באדמה, והארגז יופיע ויפתח.

אבל כדי שלא תתגלי, לבשי את עור החמור. כשתהי לבושה כך לא יאמין איש שתחת הדבר המכוער הזה מסתתרת יפהפיה כמוך."

מוקדם בבוקר הנסיכה נעלמה, כפי שיעצה לה הסנדקית. חיפשו אותה בכל מקום, בבית, בכל הדרכים, בכל המדינה, ללא הועיל. איש לא יכול להבין מה קרה לה.

היא המשיכה בדרכה, ובכל מקום הושיטה ידיים וביקשה מקום עבודה. אך עור החמור שעליה נראה כל כך דוחה שאיש לא רצה בקשר כלשהו עם יצור כזה. כך היא ונדדה עוד ועוד, אך לבסוף מצאה חווה בו זקוקים היו מאוד לעוזרת שתבצע עבודות נאלחות, כמו שטיפת בגדים מזוהמים וניקוי ושקתות של חזירים. הם גם נתנו לה לעבוד בפינת מטבח עם עובדים אחרים שצחקו ממנה והתבדחו בגסות למראה.

בימי ראשון היה לה קצת זמן לעצמה ואז, בגמר העבודות הדחופות חזרה לחדרה, ושם נהגה להתרחץ, לפתוח את הארגז שלה, להתיישב לפני מראה ולהתאפר. אחר כך לבשה קודם את השמלה הכחולה כמו השמיים, אחר כך זו של הירח ובסוף זו שזהרה כמו השמש. היא הצטערה רק שלא היה לה מקום מספיק כדי פרוס את שובלי השמלות. אך בכל זאת הרגישה את עצמה מאושרת, צעירה ויפה, וזה נתן לה כוח לעבור את השבוע, עד יום הראשון הבא.

בחווה בה עבדה החזיקו כלובי ציפורים השייכים למלך, שליט אותה הארץ. הוחזקו שם עופות נדירים, בעלי צורות ונוהגים מוזרים. לעתים קרובות עבר שם בן המלך, בדרכו הביתה מהציד, להביט על העופות ולרוות את צמאונו יחד עם אנשי החצר.

מרחוק הביטה נערת עור החמור על הנסיך ברוך ונזכרה שתחת הסחבות והלכלוך יש לה עדיין לב נסיכה. באיזו אצילות הוא נוהג! כמה נעים הליכות הוא! כמה מאושרת תהיה למי שהוא יתן את ליבו! אילו רק קיבלתי ממנו שמלה פשוטה ביותר, אשמח ללבוש אותה תמיד במקום כל השמלות המפוארות שלי!

יום אחד הנסיך, שחיפש הרפתקאות בין מבני החווה, הגיע לפינה בה נמצא חדרה העלוב של הנערה. מתוך סקרנות הציץ דרך חור המנעול. היה זה יום חג והנערה לבשה בהסתר את שמלת הזהב ואבני החן, שזהרו כמו השמש עצמה. הנסיך נדהם מהיופי של הנערה, צעירותה וצניעותה. שלוש פעמים רצה להכנס לחדרה, אך נרתע בכל פעם.

כשחזר הנסיך לארמון המלכותי של אביו הוא נעשה עצוב, מהורהר, מתאנח ביום ובלילה ומסרב לצאת לנשפים ולחגיגות. הוא איבד את תאבונו ובסוף שקע בדכאון עמוק. הוא שאל מי היא הנערה שחיה בעוני וזוהמה כזו, ונאמר לו כי זו נערת עור החמור, היצור המכוער ביותר שניתן למצוא, אולי פרט לזאב. הוא לא רצה להאמין בכך ולא יכול היה לשכוח את מה שראה. הוא בכה והתאנח וגנח. אמו המלכה ביקשה שיגיד לה מה קרה לו, אך הוא לא רצה לומר דבר, ורק ביקש שנערת עור החמור תעשה לו עוגה במו ידה.

"הנערה זו?" אמרו למלכה "היא רק משרתת פשוטה, מסכנה." "לא חשוב" אמרה המלכה "כך רוצה הבן שלי. זו הדרך היחידה להציל את שפיותו."

וכך הנערה לקחה קמח, טחנה אותו דק במיוחד, הוסיפה קצת מלח, חמאה וביצים טריות וסגרה את עצמה בחדרה כדי לעשות את העוגה. אך קודם רחצה היטב את ידיה, התקשטה ולבשה שמלה כסופה, לכבוד המלאכה שאמורה היתה לעשות.

בלית ברירה התחילו להביא עובדות המטבח, עוזרות, מטפלות בלולים, נערות רפת עם ידיהן האדומות מעבודה. לשים את הטבעת על אצבעותיהן היה כמו להשחיל חבל עבה לקוף המחט.

בסוף נשארה רק נערת עור החמור שבפינתה הנידחת במטבח החווה. מי יחשוב שהיא יכולה להיות למלכה!

"למה לא" אמר הנסיך, הזמינו אותה הנה!" רבים פרצו בצחוק, אחרים התנגדו שהיצור הנאלח יבוא לאולם. אך כשמתחת לעור החמור הנורא הופיעה יד לבנה ועדינה, וכשהטבעת התאימה בדיוק לאצבעה, כולם נדהמו.

רצו מיד להביא אותה בפני המלך, אך היא ביקשה קודם להחליף את בגדיה. אמנם היו כאלה שחייכו בלעג לשמע בקשתה, אך כשהיא הגיעה לארמון בשמלתה המפוארת, שעושרה לא ניתן היה לשוות, עם שערה הזהוב מקושט ביהלומים, עיניה הכחולות ונוצצות, גזרתה הדקה, שניתן היה לחבוק בשתי ידיים, אז אבד בהשוואה קסם ויופי של כל הגברות העדינות של חצר המלך. גם המלך נהנה מיופיה וקסמי חמוקיה של כלתו העתידיה ולאשרה של המלכה לא היה סוף. הנסיך בקושי יכול היה לשאת באושרו כי רב.

מיד הוחל בהכנות לחתונה והוזמנו מלכים מכל הארצות השכנות. היו שהגיעו מארצות מזרח רכובים על פילים ענקיים. אחרים היו כה פראיים עד שמראם הפחיד ילדים. מכל קצוות תבל באו והגיעו לחצר המלך במספרים גדולים.

אך לא הנסיך ואף אחד מהמלכים הבאים נראה כה מפואר כמו אבא של הכלה. הוא הכיר בטעותו וביקש את סליחת בתו.

"כמה שאני שמח לראות אותך שוב, בתי" אמר. בעיניים מלאי דמעות הוא חיבק את הנערה. כולם שמחו בשמחתו, והנסיך במיוחד היה מאושר לראות שחותנו הוא מלך אדיר כזה. ובאותו הרגע הופיעה גם הפיה סנדקית וסיפרה את כל סיפור עור החמור, וזה הוסיף, כמובן, לחגיגות האירוע.

אמנם קשה להאמין בסיפור עור החמור, אך כל עוד ישנם ילדים, אמהות וסבתות בעולם הזה, הסיפור יזכר על ידי כולם.

וכאן הסיפור מתפצל לשתי גרסאות. אחת אומרת שתוך כדי העבודה נפלה מהאצבע שלה טבעת בעלת ערך רב. ויש האומרים, וצודקים כנראה, שהיא הפילה את הטבעת בכוונה. היא בעצם הרגישה שהנסיך עמד ליד דלתה והציץ דרך חור המנעול. והיא הניחה שהוא יקבל את הטבעת בשמחה רבה.

והנסיך קיבל את העוגה באושר כזה, וחטף אותה ברעב כזה שכמעט בלע את הטבעת! אך כשראה את אבן החן היקרה ואת טבעת הזהב שדמה לצורת אצבעה של נערת עור החמור, הוא התמלא אושר לא ניתן לתאור. הוא שם את הטבעת מתחת לכרית מיטתו. אך למרות זאת מחלתו החמירה מיום ליום. הרופאים ראו שמצבו נעשה גרוע יותר ויותר והחליטו בסוף שהוא כנראה חולה אהבה.

התרופה המצוינת היחידה למחלת אהבה כזו, אמרו הרופאים, היא לחתן את הנסיך. ועל כן הוחלט שעל הנסיך להתחתן.

"אך רק עם מי שהטבעת הזו תתאים לאצבעה" אמר הנסיך. התנאי הזה הפתיע מאוד את ההורים המלכותיים, אך מחלתו של הנסיך הייתה כה קשה שלא העזו להתנגד.

ואז התחיל חיפוש אחרי האצבע שתתאים לטבעת, ולא חשוב של מי האצבע הזו ומה מצבו החברתי. השמועה עברה במדינה האומרת שכדי להשיג את הנסיך כבעל, צריך אצבע מאוד, מאוד עדינה. כל יועץ בא עם עצה שלו, איך להתאים את הטבעת. היו שהציעו לשייף את אצבעות כמו שמשייפים גזר, היו שאמרו להשחז אתן בסכין. היו שהמליצו לקלף את עור אצבעות כדי לעשות אותן דקות יותר.

כשהגיע יום הנסויים. תחילה באו נסיכות, מרקוזות ודוכסיות, אך אצבעותיהן אמנם היו דקות, אך עדיין עבות מדי בשביל לענוד את הטבעת. אחריהן הציגו את ידיהן רוזנות וברוניות ואצילות אחרות, אך הכל לשווא. באו גם פקידות ומשרתות למיניהן, בעלות אצבעות דקות, אך גם לידיהן לא תאמה הטבעת.